

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено основні завдання, суть, етапи й суперечності професійно орієнтованої роботи учнів початкової школи. Визначено види професійно орієнтованої роботи серед учнів початкової школи під час підготовки майбутніх учителів початкових класів. Проаналізовано специфіку професійно орієнтованої роботи серед учнів початкової школи для врахування під час підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: *учні початкової школи, професійно орієнтована робота, майбутні вчителі початкових класів, види професійно орієнтованої роботи, етапи організації професійно орієнтованої роботи.*

У Національній програмі “Освіта України XXI століття”, Державній програмі “Концепція педагогічної освіти” зазначено, що основна мета української системи освіти – створити умови для розвитку й реалізації кожної особистості як громадянина України, сформувати покоління, здатне навчатись упродовж усього життя. Удосконалення Державного стандарту початкової освіти передбачає зміну вимог до освіти школярів початкової школи, акцентуючи на необхідності формування базових компетентностей, які в подальшому стануть основою саморозвитку особистості та професійного становлення учнів початкової школи. Це зумовлює нові вимоги до організації професійно орієнтованої роботи учнів початкової школи вчителями початкових класів.

Отже, нові обставини додатково стимулюють усвідомлення необхідності змін у підготовці майбутніх учителів початкових класів до організації та здійснення професійно орієнтованої роботи серед школярів.

Мета статті – проаналізувати суть і напрями підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації професійно орієнтованої роботи серед учнів початкової школи.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

1. Проаналізувати суть, завдання, етапи організації, суперечності професійно орієнтованої роботи учнів початкової школи.
2. Визначити види професійно орієнтованої роботи для учнів початкової школи під час підготовки майбутніх учителів початкових класів.
3. Проаналізувати специфіку професійно орієнтованої роботи серед учнів початкової школи під час професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Проблему професійної орієнтованої роботи активно вивчали вітчизняні й зарубіжні науковці. Так, учені: Г. Бас, С. Батишев, Ю. Гільбух, О. Голомшток, М. Захаров, Є. Клімов, Г. Костюк, Б. Федоришин, М. Янцур працювали над проблемою визначення психолого-педагогічних основ підготовки юних громадян до професійного самовизначення. Вплив соціальних та економічних умов професійного самовизначення юнаків аналізували В. Єндальцев, Г. Коряков, І. Назімов, В. Савченко та ін.

Значну увагу науковці приділяли проблемам професійної орієнтації школярів на певні види професійної діяльності. У попередні роки широко досліджували вибір учнями спеціальностей робітничої та сільськогосподарської сфери, нині чільне місце посідає проблема вибору школярами професій підприємницького напрямку (Д. Закатков, В. Мадзігон, С. Мельников, М. Тименко та ін.) [3].

Зауважимо, що єдиної людини, яка б здійснювала професійну орієнтацію в школі загалом та в початковій школі зокрема, немає. Певний обсяг роботи з професійної орієнтації виконують як психологи школи, так і соціальні педагоги з учителями початкових класів.

Зазначимо, що головна мета професійно орієнтованої роботи полягає у формуванні в учнів навичок самостійно шукати й аналізувати інформацію про світ професій. Ми погоджуємось з В. Уриським, який визначає необхідність розв'язання в ході професійно орієнтованої роботи суперечностей між:

- здібностями учнів, їх нахилами й вимогами професії до особистості;
- професійними намірами учнів і реальними можливостями ринку праці;
- усвідомленням рівня свого загального розвитку й можливістю менш кваліфікованої праці;
- бажанням проби сил і відсутністю можливостей у школі;
- станом здоров'я і медико-фізіологічними вимогами професії до особистості;
- вимогами до сучасного спеціаліста й діючими формами та методами професійної підготовки;
- професійними намірами з високим рівнем освіти та значною часткою малокваліфікованої ручної праці.

Деяким з вищезазначених суперечностей приділяють увагу, починаючи з початкової школи.

Проблема організації професійно орієнтованої роботи серед учнів початкової школи є недостатньо дослідженою на сучасному етапі підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Як зазначено в Державному стандарті початкової освіти, суть професійно орієнтованої роботи визначається метою освітньої галузі “Технології”, яка передбачає формування й розвиток в учнів технологічної, інформаційно-комунікаційної та основних компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу й соціалізації в суспільстві. Технології в початковій школі є однією з ланок неперервної технологічної освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями технологій основної школи та здобуття професійної освіти [7].

Для досягнення зазначеної мети передбачено виконання таких завдань під час організації професійно орієнтованої роботи учнів початкової школи:

- формування уявлення про діяльність людини, світ професій, безпечні прийоми роботи й користування інструментами та матеріалами;
- розвиток пізнавальної, художньої й технічної обдарованості, технічного мислення в процесі творчої діяльності;
- виховання готовності до вирішення побутових питань шляхом застосування алгоритмів виконання технологічних завдань і вироблення навичок технологічної діяльності в практичних ситуаціях.

Отже, професійно орієнтована робота – це комплексна науково-практична система надання допомоги особистості у вільному, активному та свідомому виборі професії, що задовольняє потреби особистості в професійному самовизначенні й відповідає потребам суспільства в поновленні соціально-професійної структури.

Ми погоджуємось з ученим М. Фіцулою, який визначає такі етапи проф-орієнтаційної роботи зі школярами різного віку [6]:

а) початковий (пропедевтичний) етап. Його метою є ознайомлення дітей під час навчальної, позакласної та позашкільної роботи з найпоширенішими професіями, виховання позитивного ставлення до різних видів трудової та професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості, формування початкових загальнотрудових умінь і навичок, здатності до взаємодії з іншими особами в процесі діяльності. Результатом цієї роботи має бути сформоване в молодших школярів ставлення до себе, суспільства та професійної діяльності;

б) пізнавально-пошуковий етап (5–7 класи). Передбачає формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні та оволодінні професійною діяльністю;

в) базовий (визначальний) етап (8–11 класи). Робота на цьому етапі полягає у вивченні наукових основ вибору професії, її класифікаційних ознак, вимог професій до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії.

Зупинимось детальніше на видах професійно орієнтованої роботи під час підготовки майбутніх учителів початкової школи. Зазначимо, що перший етап професійної орієнтації, який охоплюють учителі початкової школи, передбачає лише ознайомлення учнів з різними професіями та їх соціальним значенням. На базі отриманих знань формується усвідомлене ставлення учнів до професії. Це враховують під час підготовки майбутніх учителів початкових класів у межах вивчення змістового модуля “Теорія виховання”, що передбачає опанування різних видів робіт, які в майбутньому стануть основою вибору форм і методів професійно орієнтованої роботи серед учнів початкової школи.

Так, доцільним є оволодіння такими видами робіт:

- використання методу проектів, який передбачає складання портфоліо професії;
- застосування малюнкових методик;
- організація та проведення ділових ігор;

- розробка презентацій професій і самопрезентацій учнів на тему “Я в майбутньому”;
- організація екскурсій на виробництво;
- організація зустрічей з представниками різних професій;
- участь у волонтерській діяльності;
- розробка та планування виховних годин, присвячених професіям;
- складання словника професій, у якому учні зазначають основні ознаки та сфери тієї чи іншої професії.

Оволодіння різними видами робіт у майбутньому забезпечить донесення до учнів початкової школи таких засад професійного вибору:

- у майбутньому обрана професія має відповідати здібностям та інтересам людини;
- людина повинна принести найбільше користі на обраному професійному шляху;
- заробітна плата або престиж не мають бути основою вибору професії;
- людина повинна бути конкурентоспроможною на ринку праці, тому навчання та вдосконалення має відбуватись протягом усього життя.

Необхідно враховувати специфіку професійно орієнтованої роботи початкової школи під час підготовки майбутніх учителів початкових класів, а саме:

- вікові особливості учнів початкової школи під час планування та проведення різних видів профорієнтаційної роботи;
- відсутність життєвого досвіду учнів початкової школи;
- роль авторитету вчителя початкових класів;
- виявлення нахилів учнів і видів трудової діяльності, які постають предметом цікавості;
- ознайомлення учнів з формами суспільно корисної праці, які відповідають віковим межам учням початкової школи;
- обов’язкову побудову системи професійно орієнтованої роботи, а не випадкову інформацію щодо проблеми. Так, доцільно раз на місяць відвідувати виробництво або організувати зустрічі з представниками різних професій, з обов’язковими майбутнім закріпленням матеріалу під час навчально-виховного процесу.

Висновки. Отже, складна система професійно орієнтованої роботи повинна за шкільні роки подолати суперечності та стати визначальним кроком, підтверджуючи вислів: “Якщо професія стає способом життя, то ремесло перетворюється на мистецтво”.

Список використаної літератури

1. Васюк О. Становлення та розвиток профорієнтаційної роботи на професії педагогічної спрямованості: історичні аспекти та сучасний розвиток профорієнтації / Оксана Васюк // Вісник Книжкової палати. – 2008. – № 3. – С. 27–29.
2. Гончарова Н. Врахування інтересів, здібностей, нахилів та намірів підлітків у виборі майбутньої професії / Н.О. Гончарова // Наук. часоп. НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 12. Психол. науки / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2007. – Вип. 20. – С. 136–142.
3. Кавецький В.Є. Підготовка учнів загальноосвітніх шкіл до професійного самовизначення в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / В.Є. Кавецький ; Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2000. – 20 с.

4. Кавецький В. Мотиваційна основа вибору професії школярами / Віктор Кавецький // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – № 3. – С. 29–32.
5. Піддячий М.І. Історичні передумови і теоретичні засади профорієнтації школярів: історичні тенденції психолого-педагогічної теорії профорієнтації та сучасні напрями профорієнтаційної роботи / М.І. Піддячий // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 3. – С. 29–36.
6. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – 2-ге вид., випр., допов. – К. : Академвидав, 2005. – 560 с.
7. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/oftenrequested/statestandards/>.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2014.

Акимова Е.М. Подготовка будущих учителей начальных классов к организации профессионально ориентированной работы учащихся начальной школы

В статье представлены основные задачи, сущность, этапы, противоречия профессионально ориентированной работы учащихся начальной школы. Определены виды профессионально ориентированной работы среди учащихся начальной школы при подготовке будущих учителей начальных классов. Проанализирована специфика профессионально ориентированной работы среди учащихся начальной школы для учитывания при подготовке будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: учащиеся начальной школы, профессионально ориентированная работа, будущие учителя начальных классов, виды профессионально ориентированной работы, этапы организации профессионально-ориентированной работы.

Akimova O. Preparation of primary school teachers in the organization of professionally oriented elementary school students

The article analyzes the main tasks of the essence, stages, contradictions professionally oriented work of students in primary school that the main goal of professionally oriented work is the development of students' skills to independently search for and analyze information about the world of professions. Analyzed a set of contradictions in the course of professionally oriented work between abilities of students, their inclinations and professional requirements to the personality; professional intentions of students and the real labour market opportunities; awareness level of their General development and the possibility of less skilled labour; the desire to test the waters and the lack of opportunities at the school; health and the medico-physiological requirements of the profession to the personality; requirements to modern specialist and existing forms and methods of professional training. Outlines the types of professionally oriented work among primary school students in preparation of future teachers of primary classes. Analyzes the specific features of professionally oriented work among primary school students are taken into account in the preparation of future teachers of primary classes. To achieve this goal provides for the implementation of such problems in the organization of professionally oriented work of students in primary school: formation of view of activity of man, the world of professions, awareness and use of safe working methods and use of tools and materials; the development of cognitive, artistic and technical talent, technical thinking in the process of creative activity; training the readiness for solving everyday problems by applying algorithms of performance of technological tasks and skills technological activity in practical situations. So, professionally-oriented work is a complex scientific-practical aid system personality in a free, active and conscious choice of profession that meets the needs of individual professional identity and meets the needs of society in the rehabilitation of social and professional structure.

Key words: primary school students, professionally oriented work, future teachers of initial classes, the kinds of professionally oriented work, the stages of organization of professionally oriented work.